

2021-04-29
A2021/01029

Arbetsmarknadsdepartementet

Jämställdhetsmyndigheten
Box 73
424 22 Angered

Uppdrag att förebygga och bekämpa könsstymning av flickor och kvinnor

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Jämställdhetsmyndigheten, Länsstyrelsen i Östergötlands län (Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck), Socialstyrelsen, Migrationsverket, Rättsmedicinalverket, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Myndigheten för stöd till trossamfund att genomföra de gemensamma och enskilda insatser avseende könsstymning av flickor och kvinnor som beskrivs nedan under Närmare om uppdraget. I de delar där detta specificeras nedan ska länsstyrelserna och Statens skolverk bidra till genomförandet och synpunkter ska även inhämtas från Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Brottsförebyggande rådet, Myndigheten för delaktighet, Domstolsverket, Sveriges Kommuner och Regioner samt Enheten för konsulära och civilrättsliga ärenden på Utrikesdepartementet.

Uppdraget ska genomföras med ett funktionshinderperspektiv.

För uppdragets genomförande under 2021 får Jämställdhetsmyndigheten använda högst 3 000 000 kronor, Socialstyrelsen får använda högst 2 000 000 kronor och Migrationsverket, Rättsmedicinalverket, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Myndigheten för stöd till trossamfund får använda högst 1 000 000 kronor vardera.

Kostnaderna ska belasta utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering, anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder, anslagspost 12 Jämställdhetsinsatser efter regeringsbeslut. Medlen utbetalas engångsvis efter rekvisition ställd till Kammarkollegiet. Rekvisition ska

lämnas senast den 15 december 2021. Medel som inte har använts för avsett ändamål ska betalas tillbaka till Kammarkollegiet senast den 30 mars 2022. Senast samma datum ska myndigheterna lämna en ekonomisk redovisning till Kammarkollegiet. Rekvisition, återbetalning och redovisning ska hänvisa till det diarienummer som detta beslut har.

Länsstyrelsen i Östergötlands län (Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck) får för uppdragets genomförande använda högst 2 000 000 kronor, vilka får användas för myndighetsgemensamma kostnader för de informationsinsatser som beskrivs nedan. Kostnaderna ska belasta utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering, anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder, anslagspost 1 Särskilda jämställdhetsåtgärder – del till Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Jämställdhetsmyndigheten ska senast den 28 februari 2022 lämna en delredovisning och senast den 28 september 2023 en slutredovisning av den del av uppdraget som gäller att samordna och följa upp det arbete mot könsstympling av flickor och kvinnor som bedrivs av myndigheter och andra relevanta aktörer. Redovisningarna ska omfatta en analys av utvecklingen inom området och identifierade utvecklingsbehov för att förbättra arbetet med att förebygga och bekämpa könsstympling av flickor och kvinnor. Av redovisningarna ska framgå om några legala hinder, t.ex. kopplat till sekretess, identifierats. Länsstyrelsen i Östergötlands län (Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck), Socialstyrelsen, Myndigheten för stöd till trossamfund, Statens skolverk, Migrationsverket, Rättsmedicinalverket, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten ska ges möjlighet att lämna synpunkter.

Jämställdhetsmyndigheten ska senast den 28 februari 2022 lämna en delredovisning och senast den 28 september 2023 en slutredovisning av den del av uppdraget som gäller att utveckla arbetssätt och metoder för förebyggande arbete mot könsstympling. I delredovisningen ska slutredovisningen av uppdraget om effektiva arbetssätt och metoder för informations-spridning gällande könsstympling av flickor och kvinnor (A2020/02621) ingå. Med ändring av tidigare beslut utgår därmed den särskilda slutredovisningen av det uppdraget.

Länsstyrelsen i Östergötlands län ska senast den 28 februari 2022 lämna en delredovisning och senast den 28 september 2023 en slutredovisning av den

del av uppdraget som gäller att genomföra kunskapshöjande insatser. Redovisningarna ska tas fram i samarbete med Socialstyrelsen, Migrationsverket, Rättsmedicinalverket, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten.

Socialstyrelsen ska senast den 30 juni 2022 separat redovisa vilka insatser som vidtagits för att öka kunskapen om vårdens rutiner vid könsstympning samt behovet av stöd till vårdgivare.

Länsstyrelsen i Östergötlands län (Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck) ska senast den 28 februari 2022 lämna en delredovisning och senast den 28 september 2023 en slutredovisning av den del av uppdraget som gäller att genomföra informationsinsatser. Redovisningarna ska tas fram i samarbete med Jämställdhetsmyndigheten, Socialstyrelsen, Migrationsverket, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, och Myndigheten för stöd till trossamfund.

Myndigheten för stöd till trossamfund ska senast den 28 februari 2022 lämna en delredovisning och senast den 28 september 2023 lämna en slutredovisning av den del av uppdraget som myndigheten ansvarar för.

Bakgrund

Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck är prioriterat för regeringen. Ett stort antal uppdrag har givits på området, vilka även omfattar arbetet mot könsstympning.

Länsstyrelsen i Östergötlands län (Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck) har i uppdrag att förbereda inrättandet av ett nationellt sektorsövergripande kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck (A2020/02708). De har även i uppdrag att samordna gemensamma myndighetsinsatser för att främja tillämpningen av de nya bestämmelser mot hedersrelaterad brottslighet som trädde i kraft den 1 juli 2020 (A2020/02649).

Statens skolverk har i uppdrag att stärka det systematiska arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck inom skolväsendet, vilket omfattar arbetet med att upptäcka könsstympning (U2020/06613).

Migrationsverket har i uppdrag att genomföra införandet av en obligatorisk samhällsintroduktion för asylsökande senast den 1 oktober 2021, där bland annat hedersrelaterat våld och könsstympning ska tas upp (Ju2021/00356).

Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum) har i uppdrag att genomföra utbildningsinsatser om hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer så som barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning för landets barnahusverksamheter (A2020/02662).

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor har i uppdrag att genomföra informationsinsatser rörande hedersrelaterat våld och förtryck inklusive barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning samt hälsa och jämställdhet, inklusive prostitution och människohandel, riktade till yrkesverksamma och andra vuxna som möter unga nyanlända och unga asylsökande i sitt arbete eller inom ideella engagemang (Ku2020/02624).

Socialstyrelsen har i uppdrag att inventera vilken vård som erbjuds kvinnor och flickor som utsatts för könsstympning samt analysera och bedöma i vilken utsträckning vården är jämlik mellan regionerna. Till uppdraget hör att lämna förslag på hur vården kan förbättras och bli mer jämlik över landet. Socialstyrelsen har även i uppdrag att genomföra fördjupad fortbildning om hedersrelaterat våld och förtryck samt könsstympning för socialtjänsten och hälso- och sjukvården (S2018/03516).

Sveriges Kommuner och Regioner och regeringen har en överenskommelse om att satsa på en förbättrad förlossningsvård och insatser för kvinnors hälsa. För åren 2021–2022 har även en tilläggsöverenskommelse med ökat fokus på att stärka vårdkedjan och eftervården tecknats, där det framgår att regionerna ska vidta insatser för att personer som utsatts för sexuellt våld och könsstympning ska få tillgång till en god vård baserad på bästa möjliga kunskap (S2021/00822).

Utrikesdepartementets enhet för konsulära och civilrättsliga ärenden bedriver ett strategiskt och operativt arbete med att utveckla verktyg och kompetens i syfte att förbättra det konsulära stödet till personer som förs utomlands och som utsätts eller riskerar att utsättas för barn- eller tvångsäktenskap, könsstympning, uppfostringsresor eller andra former av hot, tvång eller våld från familjens sida.

Skälen för regeringens beslut

Könsstympling av flickor och kvinnor är en allvarlig kränkning som medför ett stort lidande. Av FN, EU och andra organisationer och myndigheter ses könsstympling av flickor och kvinnor idag som ett uttryck för hedersrelaterat våld och förtryck, och som en kränkning av barns och kvinnors rättigheter.

Arbetet mot könsstympling är långsiktigt och behöver fortsätta utvecklas genom ökad kunskap, effektiva arbetsätt och ett nära samarbete mellan berörda aktörer på nationell, regional och lokal nivå. Kvinnor och flickor som utsatts för könsstympling ska få ett gott bemötande och ha tillgång till en god vård baserad på bästa möjliga kunskap, utifrån sin egen livssituation och sina egna behov. Detta ska omfatta förutsättningar för allas rätt till en god sexuell och reproduktiv hälsa. Inga flickor som föds eller växer upp i Sverige ska utsättas för könsstympling och brott mot lagen (1982:316) med förbud mot könsstympling ska lagföras.

För att förebygga och motverka könsstympling av flickor och kvinnor samt förbättra stödet till utsatta och på så sätt bidra till att uppfylla de mål som regeringen fastställt för jämställdhetspolitiken, barnrättspolitikerna och ungdomspolitikerna samt har anslutit sig till genom Agenda 2030 beslutade regeringen 2018 om en handlingsplan mot könsstympling av flickor och kvinnor (S2018/03926).

Flera myndigheters redovisningar har visat på utvecklingsområden, bland annat behovet av informationsinsatser, en tydlig samverkansstruktur och kunskapshöjande insatser samt ett stort behov av kompetensutveckling inom socialtjänst, skola och rättsväsende.

Antalet kvinnor som har varit utsatta för könsstympling, sökt och har fått en av diagnoserna kopplade till könsstympling, har ökat stadigt mellan 2012 och 2018. Dock är antalet som söker vård och får diagnoser kopplade till könsstympling lågt i förhållande till de 38 000 flickor och kvinnor i Sverige som uppskattas vara könsstympade. Det är främst i samband med graviditet och förlossning som vårdåtgärder och behandlingar erbjuds kvinnor som har varit utsatta för könsstympling.

I de flesta regioner finns regionala eller lokala riktlinjer för vården, men skillnaderna mellan regionernas riktlinjers och styrdokumentens innehåll är

relativt stora. Rekommendationer kring sexualrådgivning saknas ofta i de befintliga riktlinjerna.

Trots att könsstympning av flickor och kvinnor är förbjudet i Sverige sedan 1982 har endast tre fall lett till fällande domar, varav två 2006 och en 2018, den senare för stämpling till könsstympning. I en översyn från 2016 av polisens verksamhet gällande hedersrelaterade brott konstaterade Polismyndigheten bl.a. att könsstympning är svårt att bedöma utan specialistkompetens och att sjukvården behöver öka kunskapen om hur olika sorters könsstympning yttrar sig och bistå med rättsintyg utfärdade av specialisläkare, samt att polis och åklagare måste stötta aktörerna i att utveckla rätt bevissäkringsmetoder.

I Socialstyrelsens delredovisning av inventering av vård uppmärksammas att det finns cirka tio könsstympade flickor under 18 år som är födda i Sverige och har sökt vård samt fått diagnosen mellan 2012 och 2018. Detta trots att kravet på dubbel straffbarhet togs bort 1999 (prop. 1998/99:70).

Närmare om uppdraget

Samordning och uppföljning

Jämställdhetsmyndigheten ska samordna, bidra till erfarenhetsutbyte och följa upp det arbete mot könsstympning av flickor och kvinnor som bedrivs av myndigheter och andra relevanta aktörer. Samordningen, erfarenhetsutbytet och uppföljningen ska planeras gemensamt med Länsstyrelsen i Östergötlands län (Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck). Socialstyrelsen, Myndigheten för stöd till trossamfund, Statens skolverk, Migrationsverket, Rättsmedicinalverket, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Linköpings universitet (Barnafrid) ska utifrån sitt eget arbete bidra till erfarenhetsutbytet och uppföljningen. Synpunkter och kunskap ska även inhämtas från Domstolsverket. Jämställdhetsmyndigheten ska även inhämta svenska och internationella forskningsresultat inom området samt bjuda in det civila samhällets organisationer till kunskapsutbyte.

Utveckling av arbetssätt och metoder för förebyggande arbete

Jämställdhetsmyndigheten ska utveckla arbetssätt och metoder för förebyggande arbete mot könsstympning. Med utgångspunkt i de inventeringar som gjorts i tidigare redovisat uppdrag om effektiva arbetssätt och metoder

för informationsspridning gällande könsstymning av flickor och kvinnor (A2020/02685) ska myndigheten identifiera en eller flera metoder som bedöms ha god potential att vara verkningsfulla i en svensk kontext. I och med detta beslut uppgår tidigare lämnat uppdrag om effektiva arbetsätt och metoder för informationsspridning gällande könsstymning av flickor och kvinnor (A2020/02621) i detta uppdrag.

Jämställdhetsmyndigheten ska i samarbete med lämpliga aktörer använda och utveckla dessa arbetsätt och metoder för förebyggande arbete mot könsstymning. Jämställdhetsmyndigheten ska vidare följa och utvärdera arbetet i syfte att hitta evidens för metoder för förebyggande arbete som kan spridas och användas av aktörer som möter målgruppen. Jämställdhetsmyndigheten ska även ta fram en plan för hur metoderna ska följas, förvaltas och utvecklas under längre tid. Av planen ska framgå vilka ytterligare insatser som krävs för att metoderna ska kunna anses vara evidensbaserade. Kunskap och synpunkter ska inhämtas från Socialstyrelsen och Brottsförebyggande rådet.

Kunskapshöjande insatser och utvecklade arbetsätt

Länsstyrelsen i Östergötlands län (Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck) ska stödja och samordna ett arbete med att genomföra kunskapshöjande insatser om könsstymning. Socialstyrelsen, Migrationsverket, Rättsmedicinalverket, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten ska i ett första steg, inom sina ansvarsområden, kartlägga behovet av kunskapshöjande insatser och utvecklade arbetsätt. Uppgifter om de polisanmälningar och utredningar som gjorts de senaste åren ska utgöra del av underlaget för rättsväsendets myndigheter.

Socialstyrelsen, Migrationsverket, Rättsmedicinalverket, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten ska vidare utifrån kartläggningarna, med stöd och samordning av Länsstyrelsen i Östergötlands län (Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck), genomföra de kunskapshöjande insatser och utveckla de arbetsätt som myndigheterna bedömer behövs och är möjliga att genomföra. Insatserna kan ske såväl inom varje myndighets ansvarsområde som gemensamt, beroende på behov. Syftet ska vara att öka kunskapen och utveckla arbetsätt så att risk för könsstymning och redan genomförd könsstymning ska upptäckas, att utsatta får ett gott bemötande, att orosanmälan eller polisanmälan ska ske i de fall det är befogat och att så bra bevismaterial som möjligt ska finnas att tillgå när brott

utreds och åtal väcks. Insatserna ska även bidra till stärkt samverkan mellan berörda aktörer. De insatser som genomförs ska när så är relevant ske med beaktande av insatser som genomförs av Statens skolverk och bidra till samverkan på lokal nivå även med skolväsendet och elevhälsan.

Socialstyrelsen ska vidta åtgärder för att öka kunskapen om vilka rutiner vårdgivare har när en kvinna eller flicka har blivit diagnosticerad med en kod för könsstympling, t.ex. avseende orosanmälan eller polisanmälan i de fall det är befogat, och hur rutinerna tillämpas. Vidare ska myndigheten analysera behovet av stöd inom området, riktat till berörda vårdgivare.

De kunskapshöjande insatserna ska planeras och genomföras tillsammans med Jämställdhetsmyndigheten och Linköpings universitet (Barnafrid). Synpunkter ska även inhämtas från Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Sveriges Kommuner och Regioner och Enheten för konsulära och civilrättsliga ärenden på Utrikesdepartementet.

Informationsinsatser

Länsstyrelsen i Östergötlands län (Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck) ska, tillsammans med Jämställdhetsmyndigheten, Socialstyrelsen, Migrationsverket, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Myndigheten för stöd till trossamfund, gemensamt planera och genomföra informationsinsatser riktade till flickor och kvinnor som kan ha blivit utsatta eller riskerar att utsättas för könsstympling, deras närstående, samt yrkesverksamma som möter gruppen, t.ex. elevhälsa och förskola. Syftet är att öka kunskapen om brottet könsstympling samt att få fler flickor och kvinnor som utsatts för könsstympling att söka vård. Insatserna ska genomföras i samverkan med övriga länsstyrelser och synpunkter och kunskap ska inhämtas från Statens skolverk, Myndigheten för delaktighet, Brottsförebyggande rådet och Enheten för konsulära och civilrättsliga ärenden på Utrikesdepartementet.

Ökad kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck kopplat till trossamfundens verksamhet

Myndigheten för stöd till trossamfund ska arbeta med att öka kunskapen om hedersrelaterade frågor kopplat till trossamfundens verksamhet, däribland särskilt utforma och genomföra insatser för att öka kunskapen om gällande

lagstiftning och vid behov bidra till attitydförändring om könsstämpning av flickor och kvinnor, med fokus på religiösa ledare. Myndigheten ska samarbeta med Jämställdhetsmyndigheten.

På regeringens vägnar

Märta Stenevi

Frida Hansson

Likalydande till

Länsstyrelsen i Östergötlands län (Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck)

Migrationsverket

Myndigheten för stöd till trossamfund

Polismyndigheten

Rättsmedicinalverket

Socialstyrelsen

Åklagarmyndigheten

Kopia till

Arbetsmarknadsutskottet

Justitieutskottet

Socialutskottet

Fi BA

Fi SFÖ

Ju EMA

Ju SIM

Ju KRIM

Ju PO

Ju Å

Ku CSM

S FS

S SOF

U GV

U S

UD KC

Regeringskansliets förvaltningsavdelning

Brottsförebyggande rådet

Barnombudsmannen

Kammarkollegiet

Länsstyrelserna

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Statens skolverk

Sveriges Kommuner och Regioner